

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Кафедра фінансів та банківської справи

РИНОК ФІНАНСОВИЙ ПОСЛУГ

Навчально-методичні матеріали

КИЇВ – 2011

УДК 336.7(477)
ББК 65.9(4Укр)261я73

*Обговорено і схвалено на засіданні
кафедри фінансів та банківської справи
Протокол № 1 від 26 серпня 2011 р.*

Рецензент:

Базиліук Антоніна Василівна – доктор економічних наук, професор

Укладач:

Романишин Володимир Орестович – кандидат економічних наук, доцент

Ринок фінансовий послуг: Навчально-методичні матеріали // В.О. Романишин. – К.: Національна академія управління, 2011. – 44 с.

Вивчення даної дисципліни є формування системи знань з теоретичних та практичних аспектів управління фінансами за допомогою фінансових посередників та аналізу фінансових послуг.

УДК 336.7(477)
ББК 65.9(4Укр)261я73

© Оригінал-макет,
"Національної академії управління", 2011

ЗМІСТ

1.	МЕТА ТА ЗАДАЧІ КУРСУ	4
2.	НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	5
3.	РЕГЛАМЕНТ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	6
4.	НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ	10
	4.1. МОДУЛЬ 1.	10
	4.2. МОДУЛЬ 2.	12
	4.3. МОДУЛЬ 3.	18
	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ГРУПОВОЇ ТВОРЧОЇ РОБОТИ	20
	4.4. ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	23
	4.5. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	26
5.	ОСОБЛИВОСТІ РЕГЛАМЕНТУ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	34
6.	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	42

1. МЕТА ТА ЗАДАЧІ КУРСУ

Метою вивчення даної дисципліни є формування системи знань з теоретичних та практичних аспектів управління фінансами за допомогою фінансових посередників та аналізу фінансових послуг.

Завдання курсу «Ринок фінансових послуг» полягають у:

- Вивчити потреби споживача та умови можливостей їх задоволення на ринку фінансових послуг різними фінансовими інститутами.
- Вивчити основні напрямки державної політики в галузі регулювання фінансових відносин, що виникають на ринку фінансових послуг.
- Набути вмінь здійснювати порівняльний аналіз в галузі фінансових послуг та визначати конкурентні переваги і вади окремих видів фінансових послуг.

Ефективній реалізації мети та завдань курсу підпорядкована тематична логіка його викладання, структура та зміст тем лекцій, проблематика семінарських занять та компоновка матеріалу у три навчальні модулі.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ТЕМ КУРСУ “РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ”

2.1. Базова структура навчальної дисципліни “Ринок фінансових послуг” за модульною системою

№ змістового модулю	Назва змістового модулю (ЗМ)	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Семестр 1. Модуль 1.					
ЗМ 1	Ринок фінансових послуг та його роль в економіці	5	2	1	2
ЗМ 2	Суб'єкти ринку фінансових послуг	7	2	1	4
ЗМ 3	Поняття і класифікація фінансового посередництва	8	2	2	4
ЗМ 4	Інституційна структура ринку фінансових послуг	6	2	2	2
ВСЬОГО		26	8	6	12
Форма модульного контролю		Контрольна робота			
Семестр 1. Модуль 2.					
ЗМ 5	Сегментарна структура ринку фінансових послуг	6	-	-	6
ЗМ 6	Фінансові послуги на грошовому ринку	12	4	4	4
ЗМ 7	Фінансові послуги на валютному ринку	10	2	2	6
ЗМ 8	Фінансові послуги на ринку позичкового капіталу	12	4	4	4
ЗМ 9	Фінансові послуги на фондовому ринку	12	4	4	4
ЗМ 10	Фінансові послуги з управління ризиком	10	2	2	6
ВСЬОГО		62	16	16	30
Всього за 1 семестр					
Форма модульного контролю		Контрольна робота			
Семестр 1. Модуль 3.					
ЗМ 11	Інфраструктура ринку фінансових послуг	10	2	2	6
ЗМ 12	Державне регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг.	10	2	2	6
ВСЬОГО		20	4	4	12
Форма модульного контролю		Контрольна робота			
Форма підсумкового контролю		ЕКЗАМЕН ЗА 1 СЕМЕСТР			
ВСЬОГО		108	28	26	54

3. РЕГЛАМЕНТ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

3.1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

При переході до навчання на засадах Болонської декларації згідно з затвердженими Тимчасовими положеннями щодо проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу, в Національній академії управління паралельно застосовуються дві системи оцінювання, а саме **ECTS (Європейська система трансферу кредитів)** та **національна (4-ти бальна)**. З цією метою вводиться рейтингова (**100 – бальна шкала**) оцінювання знань, за допомогою якої здійснюється конвертація оцінок системи ECTS в національну, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Порядок конвертації оцінок

Оцінка за системою ECTS	Визначення	Оцінка за 100 – бальною шкалою	Оцінка за національною системою
A	Відмінно	90 - 100	5 (відмінно)
B	Добре	80 - 89	4 (добре)
C	Добре	70 - 79	4 (добре)
D	Задовільно	60 - 69	3 (задовільно)
E	Задовільно	35 - 59	3 (задовільно)
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	21 - 34	2 (Незадовільно)
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0 - 20	2 (Незадовільно)

Таблиця 2

Порядок конвертації 100-бальної шкали у нормовану кількість балів для визначення підсумкової оцінки

Рейтинг студента у семестрі (Qс, бали)	Нормована кількість балів	
	за роботу у семестрі, яка враховується на підсумковому контролі (Qсн, бали)	отриманих за підсумковий контроль (бали)
90-100	40	60
75-89	35	50
60-74	30	40
35-59	20	30
21-34	10	20
< 20	0	0

Підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми нормованої кількості балів за роботу у семестрі (максимально 40 балів) та оцінки за іспит (максимально 60 балів). Конвертація зароблених студентом 100-бальних оцінок за роботу у семестрі та за іспит в нормовану кількість балів для визначення підсумкової оцінки здійснюється в табл.2.

Отримана з урахуванням даних підрахунків підсумкова оцінка конвертується у 5-ти бальну за таблицею 1.

3.2. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ТА ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Весь програмний матеріал курсу «Ринок фінансових послуг» поділяється на три змістовні модулі, які представлені в навчально-тематичному плані дисципліни. Викладання основних питань згідно тем модулів та опанування їх студентами денної форми навчання включають такі складові:

- 1) лекції;
- 2) семінарські заняття;
- 3) тести та розв'язування задач;
- 4) наукові есе;
- 5) групова творча робота.

Лекції та семінарські заняття проводяться в аудиторний час за розкладом згідно з встановленими правилами. **Відвідування лекцій та семінарських занять є обов'язковим**, що контролюється викладачем та куратором курсу, які по завершенню семестру оцінюють дану складову максимально 10 балами. Якщо студент з **будь-яких обставин** мав пропуски, його оцінки розраховуються за простою пропорцією, виходячи із сумарної кількості лекцій та семінарських занять. Так, якщо під час семестру було 14 лекцій і 13 семінарів (разом 27), а студент відвідав 6 лекцій і 10 семінарів (разом 16), то його оцінка відвідування складає 5,9 ($16:27 \times 10$); отриманий результат за арифметичними правилами округляється до цілої одиниці, тобто в наведеному прикладі складає 6 балів.

Другою складовою комплексної оцінки студента є його **активність на семінарських заняттях**, під час яких впродовж семестру він може отримати максимально 30 балів (по 10 за кожний модуль). Розрахунок цієї оцінки здійснюється на основі показника інтенсивності і якості роботи студента по кожному модулю за формулою 1. Оцінка активності на семінарських заняттях за семестр складається з суми відповідних оцінок по модулях, але не більше 30 балів.

$$P_{ij} = \frac{\sum \Phi O_j}{\sum MO_j} \times NO_j \quad (1)$$

Де: P_{ij} – показник інтенсивності і якості роботи студента на семінарських заняттях j – го модуля;

ΦO_j - Загальна сума всіх зароблених на семінарських заняттях j -го модуля оцінок;

MO_j - Максимально можлива кількість отриманих на семінарах j – го модуля балів (5 X загальну кількість семінарів j -го модуля);

NO_j - Нормована кількість балів за активність роботи на семінарах j -го модулю (10 балів).

Наприклад, за роботу на семінарах за модулем 2 студент отримав такі оцінки: 5; 3, тобто загальна сума зароблених оцінок склала 8 балів. На трьох семінарах, передбачених навчальною програмою за цим модулем, він максимально міг заробити 15 балів (3×5) і отримати за цим видом оцінювання знань нормованих 10 балів. Таким чином з максимально можливих нормованих 10 балів студент за модулем 2 фактично набрав лише 5 балів ($8 : 15 \times 10$). Якщо б студент не брав участь в роботі на семінарських заняттях і не отримав жодної оцінки, то показник інтенсивності роботи за відповідним модулем дорівнював би 0.

Третьою складовою семестрової комплексної оцінки є **тести та розв'язування задач**, які проводяться по завершенню вивчення модулів 1-3. По кожному з них студент може отримати максимально по 10 балів, тобто - 30 загалом. Тести проводяться або у комп'ютерному класі за спеціально розробленою програмою, або письмово по білетах. Час і аудиторія для тестування визначаються додатково. Технологія тестування передбачає наступне: 1) викладач заздалегідь готує 30-50 тестових завдань та 10-15 задач, що охоплюють програмний матеріал тем модулів. Загальну кількість тестів і задач для проведення оцінювання за певним модулем визначає викладач виходячи із специфіки навчального матеріалу, що контролюється. За правильно розв'язану задачу студент отримує 2 бали, за правильну відповідь по тесту 1 бал. Виходячи з того, що максимальна оцінка за цією складовою становить 10 балів, завдання за модулем 1, наприклад, може складатися з 10 тестів (10 x 1), за модулем 2 – з двох задач та шести тестів (2 x 2 + 1 x 6). Можуть бути і інші співвідношення тестів і задач в залежності від навчальних програм за спеціальностями.

Під час тестування на основі комп'ютерної програми студент методом випадкової вибірки отримує необхідну кількість завдань. Для обмірковування відповіді на один тест дається 1 хвилина, на розв'язання одної задачі - 5 хвилин. Загальний час виконання тестових завдань та розв'язання задач може перевищити регламент не більше як на 3 резервні хвилини.

При письмовій формі проведення тестування складання білетів здійснює викладач на основі випадкової вибірки. Загальна кількість сформованих таким чином білетів має відповідати кількості студентів, які проходять тестування на даний час.

Після завершення тестування за комп'ютерною програмою студент безпосередньо на місці отримує оцінку, що відповідає кількості правильних відповідей. **Повторне тестування на даному занятті не проводиться.** Якщо деякі студенти не були присутніми на плановому тестуванні з поважних обставин, вони мають можливість пройти тестування у додатково визначений час. Студенти, що не з'явилися на планове тестування без поважних причин, як і ті, що не були присутніми на додатковому, матимуть нульову оцінку.

Четвертий елемент загальної оцінки становлять результати, отримані за **наукові есе** з тематики Модулів 1 – 3. З наведеного переліку тем студент обирає по одній темі з різних модулів. За виконання кожної з них він може максимально отримати по 10 балів, тобто 20 балів (2 x 10) за три модулі.

Як форма самостійної роботи наукове есе є різновидом індивідуального творчого дослідження, в якому в стислому вигляді висвітлюється сутність проблеми або дається наукова порівняльна характеристика явищ, категорій, теорій тощо. Причому, **найважливішим у науковому есе є формулювання власної позиції, оцінки, шляхів вирішення проблеми тощо.**

Тексту есе передуює простий план, що має здебільшого три пункти. В кінці есе подається список літературних джерел (10 найменувань орієнтовно), які були використані для написання роботи. Обсяг наукового есе становить 4,5 – 5,0 аркушів тексту на папері формату А4. В друкованому варіанті на одній сторінці тексту міститься до 30 рядків по 68-70 знаків кожному. Для цього зазвичай використовується шрифт Times New Roman розміру 14 та міжрядовий інтервал значенням 1,5. Якщо

текст написаний від руки власноруч, то обсяг роботи збільшується в 1,5 – 2,0 рази в залежності від індивідуальних особливостей написання.

Наукове есе подається викладачу через куратора курсу у заздалегідь визначний термін, але не пізніше п'ятниці другого тижня після проведення семінару з останньої теми модуля, тобто строк написання дорівнює не менше двох тижнів. Якщо есе подане із запізненням, то за кожен день після встановленого строку з оцінки за роботу знімається один бал. Після 10 днів запізнення есе не приймаються. При подачі есе куратору останній проставляє дату на титульній сторінці і засвідчує її своїм підписом. Якщо студент не зміг вчасно підготувати есе з поважних обставин, це питання вирішується викладачем у кожному випадку індивідуально.

Теми есе обираються студентами самостійно після першої лекції кожного з модулів. **В межах академічної групи теми не повинні дублюватися**, що регулюється старостою академічної групи. Найкращі наукові есе рекомендуються викладачем для доповіді на наукових конференціях, подання на конкурси, гранди, тощо.

Останнім п'ятим елементом комплексної оцінки є результат за **колективну групову творчу роботу**, що виконується впродовж останніх 2-3 тижнів семестру в межах проблематики всього курсу. Максимальна кількість балів – 10, причому кожен з членів групи отримує однакову оцінку (детальніше див. п.4.3.3. плану).

Таким чином комплексна оцінка розраховується як сума зазначених вище складових. Потенційно її максимальна величина дорівнює 100 балам, а саме:

1. Відвідування	- 10
2. Активність на семінарах	- 30
3. Тести	- 30
4. Наукові есе	- 20
5. Групова творча робота	- 10
Разом:	100

4. НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ

4.1. МОДУЛЬ 1.

4.1.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

Предмет дисципліни “Ринок фінансових послуг”.

Передумови виникнення ринку фінансових послуг. Рух фінансових потоків в економіці. Попит і пропозиція фінансових ресурсів.

Сутність поняття “послуги”. Фінансові послуги в системі ринкових відносин. Фінансовий ринок як сфера надання фінансових послуг.

Перерозподіл фінансових фондів. Забезпечення руху фінансових потоків в економіці. Перетворення заощаджень в інвестиції. Прямий та опосередкований контроль за фінансовими операціями.

Рекомендована література: №1 – с.9-27; №2 – с.11-44; №4 – с.7-39; с.102-105; №5 – с.11-32; №7 – с.10-23

Тема 2. СУБ'ЄКТИ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Склад суб'єктів ринку фінансових послуг.

Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг: за формою (домашні господарства, господарючі суб'єкти, держава); за функціями (емітенти, інвестори, фінансові установи, інститути інфраструктури ринку фінансових послуг). Споживачі та отримувачі (оференти) фінансових послуг.

Система взаємодії суб'єктів ринку фінансових послуг.

Рекомендована література: №1 – с.42-76; №2 – с.47-69; №4 – с.15-18; с. 106-115; №5 – с.81-137; №7 – с.29-49

Тема 3. ПОНЯТТЯ І КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

Поняття фінансового посередництва. Спрощене поняття фінансового посередництва. Комплексне поняття фінансового посередництва

Функції фінансових посередників. Основні проблеми функціонування фінансових ринків за відсутності фінансових посередників. Транзакційні (трансляційні), трансформаційні послуги фінансових посередників, послуги з перейняття ризиків та додаткові послуги. Класифікація фінансових посередників.

Рекомендована література: №1 – с.30-39; №2 – с.73-119; №5 – с.39-54; №7 – с.56-72

Тема 4. ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Поняття інституційної структури ринку фінансових послуг та основи її побудови.

Банківська система. Спеціалізовані банки. Універсальні банки.

Небанківські фінансові установи. Кредитні спілки. Факторингові компанії. Лізингові компанії. Фінансові компанії. Інвестиційні трасти. Інвестиційні фонди. Пенсійні фонди. Страхові компанії. Інші види небанківських фінансових інститутів.

Значення та цілі інституційного структурування ринку фінансових послуг.

Рекомендована література: №2 – с.124-141; №7 – с.78-137

4.1.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Ринок фінансових послуг та його роль в економіці

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Рівняння балансу руху фондів в економіці. Рух фінансових потоків в економіці
2. Внутрішньогалузевий, міжгалузевий та міжнародний рух фінансових потоків
3. Зміст, особливості та класифікація послуг
4. Фінансові послуги в системі ринкових відносин
5. Фінансовий ринок як сфера надання фінансових послуг

Тема 2. Суб'єкти ринку фінансових послуг

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Склад суб'єктів ринку фінансових послуг
2. Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг
3. Споживачі та отримувачі (оференти) фінансових послуг
4. Система взаємодії суб'єктів ринку фінансових послуг

Тема 3. Поняття і класифікація фінансового посередництва

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Поняття фінансового посередництва
2. Функції фінансових посередників
3. Класифікація фінансових посередників
4. Транзакційні (трансляційні), трансформаційні послуги фінансових посередників
5. Послуги з перейняття ризиків та додаткові послуги фінансових посередників

Тема 4. Інституційна структура ринку фінансових послуг

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Поняття інституційної структури ринку фінансових послуг та основи її побудови
2. Банківська система
3. Небанківські фінансові установи
4. Значення та цілі інституційного структурування ринку фінансових послуг

4.1.3. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Становлення ринку фінансових послуг в Україні.
2. Право на здійснення операцій та законодавче регулювання договорів з надання фінансових послуг.
3. Обмеження щодо поєднання надання фінансових послуг.
4. Порядок укладання угоди про фінансові послуги.

5. Передумови виникнення ринку фінансових послуг. Попит і пропозиція фінансових фондів.
6. роль та функції ринку фінансових послуг.
7. Особливості фінансових послуг.
8. Вартість фінансових послуг та фактори, що на неї впливають.
9. Фінансові послуги як товари фінансового ринку.
10. Вплив мережі Інтернет на процеси інтернаціоналізації та глобалізації фінансових ринків.
11. Організаційні правила та умови початку діяльності фінансових установ.
12. Облік та звітність фінансових установ.
13. Порядок ліквідації фінансових установ.
14. Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг.
15. Взаємозв'язок систем класифікації суб'єктів ринку фінансових послуг.
16. Поняття фінансового посередництва.
17. Функції фінансових посередників.
18. Фінансове посередництво в системі інформаційного забезпечення інвесторів.
19. Структура та ознаки фінансового посередництва.
20. Вплив інвестиційних мотивів населення на інституційну спеціалізацію фінансових посередників.
21. Цілісний механізм фінансового посередництва в ринковій економіці.
22. Конкуренція у сфері фінансового посередництва.
23. Інституційна структура ринку фінансових послуг.
24. Виникнення та еволюція інституту посередництва.
25. Банківська система України та її роль у розвитку економіки на сучасному етапі.
26. Банки, як установи, що надають фінансові послуги.
27. Етапи становлення ринку банківських послуг.
28. Основні види небанківських фінансових інституцій.
29. Розвиток небанківських фінансових посередників в Україні.
30. Правові засади функціонування фінансових посередників в Україні та контролю за їх діяльністю.

4.2. МОДУЛЬ 2.

4.2.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 5. СЕГМЕНТАРНА СТРУКТУРА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сегментарна структура ринку фінансових послуг.

Фінансові послуги на грошовому ринку. Суб'єкти грошового ринку. Інструменти грошового ринку. Функції грошового ринку. Потреби споживачів послуг на грошовому ринку.

Фінансові послуги на валютному ринку. Суб'єкти валютного ринку. Поняття валюти. Функції валютного ринку. Потреби споживачів послуг на валютному ринку.

Фінансові послуги на ринку позичкового капіталу. Суб'єкти ринку позичкового капіталу. Інструменти ринку позичкового капіталу. Роль ринку позичкового капіталу в

процесі трансформації накопичень в інвестиційні ресурси. Потреби споживачів послуг на ринку середньо та довгострокових кредитів.

Фінансові послуги на фондовому ринку. Суб'єкти фондового ринку. Інструменти фондового ринку. Значення фондового ринку в процесі накопичення капіталу. Потреби споживачів послуг на фондовому ринку.

Фінансові послуги з перейняття ризиків. Суб'єкти ринку послуг з перейняття ризику. Ринок страхових послуг. Інструменти ринку страхових послуг. Місце та роль страхового ринку в процесі руху фінансових фондів. Ринок послуг з хеджування ризику. Інструменти ринку послуг з хеджування ризику. Місце та роль ринку послуг з хеджування ризику в процесі руху фінансових фондів та в структурі грошового, валютного, кредитного та фондового ринків.

Рекомендована література: №2 – с.145-184; №4 – с.40-101; №7 – с.115-137

Тема 6. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА ГРОШОВОМУ РИНКУ

Обслуговування розрахункових операцій фінансовими посередниками.

Поміщення капіталу в фінансово-кредитних установах. Депозитні послуги. Послуги інвестиційних фондів грошового ринку. Ощадні операції.

Короткострокове кредитування. Види короткострокового кредитування. Міжбанківське та міжфірмове кредитування.

Операції з інструментами грошового ринку. Операції з комерційними векселями. Сек'юритизація фінансових послуг на грошовому ринку. Операції з банківськими металами.

Державні фінансові інститути на грошовому ринку. Діяльність державного казначейства. Державні фінансово-кредитні установи. Операції з державними платіжними інструментами.

Рекомендована література: №1 – с.138-194; с.362-373; №2 – с.189-213; №4 – с.144-159; с.102-105; №5 – с.114-137; с.172-184; №7 – с.143-169

Тема 7. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ

Конверсійні операції на валютному ринку. Ринок операцій СПОТ. Операції на форвардному ринку. Валютні ф'ючерси. Валютні опціони. Операції СВОП. Валютний арбітраж.

Міжнародні розрахунки. Основні форми міжнародних розрахунків. Інкасо. Акредитив. Банківський переказ. Розрахунки за допомогою блок-рахунків. Валютні клірингові розрахунки.

Рекомендована література: №1 – с.352-360; №2 – с.216-239; №5 – с.187-196; №7 – с.253-277

Тема 8. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА РИНКУ ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ

Банківський кредит. Види банківських кредитів.

Кредитні послуги небанківських кредитних установ. Послуги кредитних спілок, ломбардів, факторингових, лізингових, іпотечних компаній та інших небанківських кредитних установ. Критерії економічної оцінки послуг небанківських кредитних установ.

Рекомендована література: №1 – с.167-194; с.275-326; №2 – с.242-260; №4 – с.115-135; №5 – с.113-169; №7 – с.222-277

Тема 9. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Операції з емісії цінних паперів. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку. Андеррайтинг.

Емісійна діяльність держави на фондовому ринку. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави.

Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські послуги торговців цінними паперами. Строкові операції з цінними паперами. Ф'ючерсні та опціонні біржі.

Управління інвестиціями в цінні папери. Управління цінними паперами. Довірче управління фінансовими активами. Схеми колективного інвестування: інвестиційні та пенсійні фонди. Управління активами інвестиційних та пенсійних фондів.

Фінансові послуги депозитарних установ. Випуск та обіг депозитарних розписок. Посередництво при кредитуванні цінними паперами.

Рекомендована література: №1 – с. 243-272; с.340-350; №2 – с.236-281; №4 – с.159-169; с.136-140; №5 – с.303-345; №7 – с.180-209

Тема 10. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ З УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Переїняття ризику як вид фінансової послуги.

Переїняття ризику страховими компаніями. Форми страхування. Угоди по страхуванню життя як спосіб вкладання капіталу. Посередницькі операції на страховому ринку. Страхові брокери.

Переїняття ризиків кредитними інститутами. Авальний і акцептний кредит.

Переїняття ризиків при гарантуванні зобов'язань. Державні гарантії кредитів. Банківські та небанківські гарантії.

Строкові фінансові інструменти як засоби управління ризиком.

Рекомендована література: №1 – с.200-240; №2 – с.285-308; №4 – с.169-186; с.141-144; №5 – с.200-212; №7 – с.304-334

4.2.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 6. Фінансові послуги на грошовому ринку.

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Поміщення капіталу в фінансово-кредитних установах
2. Короткострокове кредитування
3. Операції з інструментами грошового ринку
4. Державні фінансові інститути на грошовому ринку

Тема 7. Фінансові послуги на валютному ринку

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Конверсійні операції на валютному ринку
2. Ринок операцій СПОТ.
3. Операції на форвардному ринку
4. Валютні ф'ючерси. Валютні опціони. Операції СВОП
5. Валютний арбітраж

6. Міжнародні розрахунки

Тема 8. Фінансові послуги на ринку позичкового капіталу

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Банківський кредит. Види банківських кредитів
2. Послуги кредитних спілок, ломбардів
3. Факторингові послуги
4. Лізингові послуги
5. Послуги іпотечних установ
6. Критерії економічної оцінки послуг небанківських кредитних установ

Тема 9. Фінансові послуги на фондовому ринку

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Операції з емісії цінних паперів. Андеррайтинг
2. Брокерські послуги торговців цінними паперами
3. Строкові операції з цінними паперами. Ф'ючерсні та опціонні біржі
4. Діяльність інститутів спільного інвестування
5. Пенсійні фонди та їх послуги
6. Управління активами інвестиційних та пенсійних фондів
7. Довірче управління фінансовими активами
8. Фінансові послуги депозитарних установ

Тема 10. Фінансові послуги з управління ризиком

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Переїняття ризику як вид фінансової послуги
2. Переїняття ризику страховими компаніями. Форми страхування
3. Переїняття ризиків кредитними інститутами. Авальний і акцептний кредит
4. Переїняття ризиків при гарантуванні зобов'язань
5. Строкові фінансові інструменти як засоби управління ризиком

4.2.3 ТЕМАТИКИ НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Функції послуг на грошовому ринку.
2. Види і роль послуг на ринку позичкового капіталу.
3. Функції послуг на валютному ринку.
4. Значення фінансових послуг на фондовому ринку.
5. Місце та роль ринку послуг з управління ризиками в процесі руху фінансових активів.
6. Організація і особливості функціонування депозитного ринку.
7. Зарубіжний досвід організації депозитного ринку.
8. Сучасний стан депозитного ринку в Україні.
9. Мультивалютні депозити: сутність, особливості, розвиток в Україні.
10. Приватний банкінг: сутність, особливості, розвиток в Україні.
11. Короткострокове фінансування через фінансових посередників.

12. Операції з інструментами грошового ринку.
13. Послуги з відкриття та обслуговування рахунків в Україні.
14. Платіжні системи та переказ грошей в Україні.
15. Порядок емісії платіжних карток та здійснення операцій з їх застосуванням.
16. Міжнародні та національні системи переказу грошей: види, переваги і недоліки, основні тенденції розвитку.
17. Національна система масових електронних платежів: сутність та основи функціонування, основні тенденції розвитку.
18. Послуги з переказу іноземної валюти за межі України.
19. Послуги з переказу іноземної валюти за дорученням та на користь фізичних осіб.
20. Міжбанківський переказ грошей в Україні.
21. Система електронних платежів НБУ: сутність, основи функціонування та значення.
22. Міжбанківські розрахунки в Україні.
23. Розрахунки юридичних і фізичних осіб.
24. Фінансові послуги як складовий елемент інкасової форми розрахунку.
25. Фінансові послуги як складовий елемент акредитивної форми розрахунку.
26. Фінансові послуги як складовий елемент розрахунків за допомогою блокованих рахунків.
27. Роль казначейських векселів та інших видів короткострокових урядових цінних паперів.
28. Управління грошовим обігом як мета операцій на відкритому ринку, поставлена перед центральним банком.
29. Управління державним боргом як мета операцій на відкритому ринку.
30. Взаємодія і взаємозв'язок грошово-кредитної та фінансової політики, значення її для грошового ринку.
31. Банківські кредитні послуги.
32. Аналіз розвитку банківських кредитних послуг в Україні.
33. Банківський кредит (реферати за окремими видами банківського кредиту).
34. Кредитні брокери та їх роль на кредитному ринку. Розвиток кредитного брокериджу в Україні.
35. Іпотека та іпотечне кредитування.
36. Розвиток іпотечного кредитування в Україні.
37. Аналіз іпотечних програм банків України.
38. Розвиток споживчого кредитування в Україні.
39. Призначення та можливості комерційного, споживчого, державного, банківського, міжнародного кредиту.
40. Характеристика строкового, онкольного, контокорентного, іпотечного, ломбардного, фірмового, вексельного кредиту, факторингу та овердрафту.
41. Методи і принципи фінансування та кредитування капітальних вкладень комерційними банками.
42. Селенг. Особливості селенгової діяльності.
43. Здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валюті.
44. Розвиток ринку факторингових послуг в Україні.
45. Розвиток ринку ломбардних послуг в Україні.

46. Розвиток ринку послуг кредитних спілок в Україні.
47. Послуги «купівлі в групах» - сутність, принципи та розвиток в Україні.
48. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні.
49. Каси взаємодопомоги та інші нетрадиційні способи взаємного кредитування, їх розвиток в Україні.
50. Організація та здійснення валюто обмінних операцій в Україні.
51. Методика встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів.
52. Продаж НБУ готівкової іноземної валюти.
53. Операції на міжбанківському валютному ринку.
54. Операції на біржовому валютному ринку.
55. Ринок Forex – сутність, основи функціонування, послуги, що на ньому надаються.
56. Міжнародні розрахунки.
57. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку.
58. Емісійна діяльність держави на фондовому ринку.
59. Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери.
60. Біржові операції з цінними паперами.
61. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави.
62. Випуск та обіг депозитарних розписок.
63. Аналіз первинного ринку акцій в Україні та фінансових послуг на ньому.
64. Аналіз первинного ринку облігацій в Україні та фінансових послуг на ньому.
65. Послуги з IPO. Досвід українських компаній із здійснення IPO.
66. Особливості емісії сертифікатів фонду операцій з нерухомістю.
67. Особливості випуску звичайних іпотечних облігацій.
68. Аналіз сучасного стану ринку посередницьких послуг на ринку цінних паперів в Україні.
69. Розвиток ICI в Україні.
70. Порядок визначення вартості чистих активів ICI.
71. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
72. Розвиток трастових послуг в Україні.
73. Перейняття ризику страховими компаніями.
74. Хеджування ризиків за допомогою послуг фінансових посередників.
75. Перейняття валютного ризику фінансовими посередниками.
76. Авальний і акцептний кредит як інструмент управління ризиком.
77. Форфетування як інструмент управління ризиком.
78. Перейняття ризиків при гарантуванні кредитів фінансовими посередниками.
79. Перейняття інвестиційного ризику фінансовими посередниками.
80. Гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

4.3. МОДУЛЬ 3.

4.3.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 11. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Система інфраструктури ринку фінансових послуг. Організаційно оформлені ринки (біржі, торгівельно-інформаційні системи). Національна депозитарна система. Розрахунково-клірингові установи. Інформаційно-аналітичні та рейтингові системи.

Функції та взаємозв'язок окремих елементів інфраструктури фінансового ринку.

Рекомендована література: №5 – с.349-373; №7 – с.342-363

Тема 12. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА САМОРЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Основні завдання державного регулювання ринку фінансових послуг. Поняття ліквідності ринку та платоспроможності фінансових посередників.

Захист прав споживачів фінансових послуг.

Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Національний банк України. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Регулювання діяльності окремих видів фінансових інститутів.

Нормативи здійснення операцій комерційними банками. Регулювання діяльності кредитних спілок. Нормативи посередницької діяльності довірчих товариств. Регулювання операцій інвестиційних фондів. Регулювання операцій пенсійних фондів. Державне регулювання послуг страхових компаній. Державне регулювання діяльності торговців цінними паперами.

Державне регулювання діяльності суб'єктів інфраструктури фінансового ринку. Вимоги щодо діяльності організаційно оформлених ринків (бірж, торгівельно-інформаційних систем). Вимоги до суб'єктів депозитарної системи.

Організація фінансового моніторингу на ринку фінансових послуг. Поняття фінансового моніторингу. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами

Саморегулівні організації фінансових посередників. Вимоги до саморегулівних організацій та делегування їм функцій регулювання професійної діяльності на фінансовому ринку.

Рекомендована література: №1 – с.78-135; №2 – с.312-338; №7 – с.369-402

4.3.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 11. Інфраструктура ринку фінансових послуг

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Система інфраструктури ринку фінансових послуг
2. Організаційно оформлені ринки цінних паперів (біржі, торгівельно-інформаційні системи)
3. Депозитарії та їх функції. Національна депозитарна система

4. Розрахунково-клірингові установи
5. Інформаційно-аналітичні та рейтингові системи
6. Функції та взаємозв'язок окремих елементів інфраструктури фінансового ринку

Тема 12. Державне регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг

Семінарське заняття

ПЛАН

1. Основні завдання державного регулювання ринку фінансових послуг.
2. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні
3. Регулювання діяльності окремих видів фінансових інститутів
4. Державне регулювання діяльності суб'єктів інфраструктури фінансового ринку
5. Організація фінансового моніторингу на ринку фінансових послуг
6. Саморегулювні організації фінансових посередників

4.3.3. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Функції та взаємозв'язок окремих елементів інфраструктури фінансового ринку.
2. Вплив реєстраторської діяльності на ринок фінансових послуг.
3. Вплив депозитарної діяльності на ринок фінансових послуг.
4. Значення розрахунково-клірингової діяльності для розвитку ринку фінансових послуг.
5. Вплив діяльності інформаційно-аналітичних систем на ринок фінансових послуг.
6. Розвиток депозитарної діяльності в Україні.
7. Реєстраторська діяльність в Україні.
8. Розвиток біржового сегменту ринку цінних паперів в Україні.
9. ПФТС та її роль у розвитку фондового ринку в Україні.
10. Фондові індекси і рейтинги, особливості їх визначення і значення.
11. Фондові індекси в Україні.
12. Розвиток ринку рейтингових послуг в Україні.
13. Кредитні бюро: сутність, значення та розвиток в Україні.
14. Скорингові системи та їх застосування банками та іншими кредитними установами.
15. Коллекторські послуги: сутність та розвиток в Україні.
16. Основні завдання державного регулювання ринку фінансових послуг.
17. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні.
18. Механізм державного регулювання ринку фінансових послуг.
19. Завдання та функції Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.
20. Повноваження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.
21. Структура центрального апарату Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.
22. Організаційні засади роботи територіального управління Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.
23. Ліцензування діяльності фінансових установ.
24. Завдання та функції Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.

25. Повноваження Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.
26. Структура центрального апарату Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.
27. Саморегулювні організації фінансових посередників.
28. Захист прав споживачів фінансових послуг.
29. Взаємодія органів державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні.
30. Регулювання діяльності фінансових посередників (реферати за окремими видами фінансових посередників).
31. Державне регулювання діяльності організаторів торгівлі на фінансовому ринку.
32. Державне регулювання діяльності учасників Національної Депозитарної системи (реферати за окремими видами учасників).
33. Здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ГРУПОВОЇ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Виконання групової творчої роботи має за мету **розкриття творчого потенціалу студентів** на основі розв'язання ситуативної вправи щодо формування економічного механізму функціонування окремого ринку фінансових послуг та розробки рекомендацій, спрямованих на усунення виявлених проблем, відповідно до даних офіційної статистики щодо показників розвитку певного ринку фінансових послуг та розроблених викладачем вихідних показників.

Кількість ситуативних вправ відповідає кількості навчальних груп; конкретні ситуації оновлюються щорічно і доводяться викладачем до студентів на початку семестру. Оптимальна кількість учасників творчої групи – 5-6 осіб, тобто в межах однієї академічної групи створюється 5-6 творчих груп. Принцип формування групи – **за списком в алфавітному порядку**, що забезпечує її спонтанне формування і запобігає створенню “сильних” і “слабих” груп.

Студенти однієї академічної групи, розподілені на творчі групи, виконують роботу на єдину для всіх тему, що, з одного боку, створює атмосферу здорової конкуренції, а з іншого, - допомагає викладачу порівняти та диференціювати результати, досягнуті кожною з груп. Після затвердження списків учасників творчих груп на початку семестру, кожна з них починає працювати **самостійно**, обираючи будь-які форми, методи, календарний графік роботи тощо.

На групових засіданнях, кількість яких визначається також студентами, приймаються всі необхідні рішення: призначення виконавчого керівника групи, розподіл обов'язків, послідовність виконання комплексу робіт і таке інше. Одна група може обрати для себе принцип функціонального розподілу обов'язків (складання плану, збір матеріалів, аналіз даних тощо), друга – працювати за науково-практичними напрямками дослідження. В процесі роботи над розв'язанням ситуативної вправи бажано знайти відповіді на дискусійні питання функціонування і розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

Групова творча робота оформлюється як окреме наукове дослідження обсягом не менш 5 аркушів (шрифт, кількість знаків тощо як в наукових есе, див.п.3.2. плану).

Результати дослідження доповідаються на останньому семінарі академічної групи. Після доповідей представників груп, відповідей на запитання та захисту результатів дослідження викладач оголошує оцінку, що є однаковою для всіх членів кожної окремої творчої групи. Це є завершальний етап вивчення курсу, і - остання складова комплексної оцінки кожного студента.

ПІДРАХУНОК РЕЙТИНГУ

За результатами всіх складових здійснюється підрахунок рейтингу кожного студента у відомості встановленої форми (таблиця 3), що є підставою для визначення кваліфікаційної оцінки за курсом «Ринок фінансових послуг».

Іспит проводиться у письмовій формі.

Тестові завдання та задачі, які включаються до білета, охоплюють теми всіх змістовних модулів.

Завдання по білетах формуються виходячи з 100 бальної оцінки, в якій правильна відповідь за тестом складає 5 балів, за правильне розв'язання задачі 10 балів. Тобто завдання по білету може включати 2 задачі (2 x 10) та 16 тестів (16 x 5), що в сумі буде дорівнювати 100 балам.

Час на складання іспиту визначається за регламентом:

- 1 хвилина на тест;
- 5 хвилин на задачу;
- 5 додаткових резервних хвилин.

Оцінка за іспит за 100 бальною шкалою конвертується в нормовану кількість балів за табл. 2 і проставляється в екзаменаційну відомість, де з урахуванням рейтингової нормованої оцінки за роботу у семестрі здійснюється остаточний підрахунок індивідуальних результатів студента за дисципліною «Ринок фінансових послуг» і робиться відповідний запис в його залікову книжку.

Таблиця 3.

Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання знань студентів

Модулі	Модуль 1.										Модуль 2.										Модуль 3.				Сума балів	Підсумковий контроль
Кількість балів за модуль						Модульний контроль																				
Змістові модулі	ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ 4	ЗМ 5						ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ 8	ЗМ 9	ЗМ 10						ЗМ 11	ЗМ 12				
Кількість балів за змістові модулі та модульний контроль																										
Кількість балів за видами роботи	л1	л2	л3	л4	л3						л5	л6	л7	л8	л9	л10	л11	л10	л11	л12	л13	л14	л13			
З них:																										
Відвідування																										
Активність на практичних заняттях																										
Виконання срс (наукові есе)																										
Наукова робота (групова творча робота)																										

4.4. ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Зміст самостійної роботи, завдання для опрацювання і виконання студентами	Кількість годин
1.	За темою № 1 прочитати сторінки від №11 - до №44 підручника №1 та прочитати сторінки від №9 - до №27 посібника №2. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	2
2.	За темою № 2 прочитати сторінки від №47 - до №69 підручника №1 та прочитати сторінки від №42 - до №76 посібника №2. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	2
3.	За темою № 2 скласти тези, розгорнутий план, а також переліки питань для однокурсників проблемного рівня (виключаючи відповідь репродуктивного рівня на запитання що? де? коли? вони мають відповідати на питання чому?). Ці питання передбачають суперечливі точки зору і вимагають таких розумових операцій як зіставлення, порівняння, синтез, аналіз, індукція, дедукція тощо.	2
4.	За темою № 3 дібрати статті з журналів за кілька років. Написати есе, що висвітлює основні думки статей авторів. Висловити письмово Ваше ставлення до цих думок.	3
5.	Створити термінологічний словник або глосарій за темою №3	1
5.	За темою № 4 прочитати сторінки від №124 - до №141 підручника №1 та прочитати сторінки від №78 - до №109 посібника №3. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	2
6.	Розробити кросворд термінів за темою №5	3
7.	За темою № 5 прочитати сторінки від №145 - до №184 підручника №1 та прочитати сторінки від №115 - до №137 посібника №3. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
8.	За темою № 6 дібрати статті з журналів за кілька років, опрацювати WEB-ресурси (№№2,6,11,14,15) провести дослідження сучасного стану окремих аспектів надання фінансових послуг на грошовому ринку в Україні	4
9.	За темою № 7 дібрати статті з журналів за кілька років, опрацювати WEB-ресурси (№№1,2,3,15) провести дослідження сучасного стану надання фінансових послуг на валютному ринку в Україні	4
10.	За темою № 7 скласти тези, розгорнутий план, а також переліки питань для однокурсників проблемного рівня (виключаючи відповідь репродуктивного рівня на запитання що? де? коли? вони мають відповідати на питання чому?). Ці питання передбачають суперечливі точки зору і вимагають таких розумових операцій як зіставлення, порівняння, синтез, аналіз, індукція, дедукція тощо.	2
11.	За темою № 8 дібрати статті з журналів за кілька років, опрацювати WEB-ресурси (№№2,6,11,14,15,16) провести дослідження сучасного стану надання фінансових послуг на кредитному ринку в Україні	2
12.	Самостійно створити задачу або кейс-ситуацію, розробити і письмово оформити рішення ситуаційного професійного завдання за темою № 8	2
13.	Опрацювати джерела (№№5,8,9,10,12,14,15,16,17). Провести певну науково-дослідну роботу за темою №9.. (визначити проблему, сформулювати гіпотезу, визначити предмет, об'єкт, цілі, поставити завдання), написати доповідь.	4
14.	За темою № 10 прочитати сторінки від №285 - до №308 підручника №1 та прочитати сторінки від №304 - до №334 посібника №3. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	4
15.	Розробити кросворд термінів за темою № 10	2
16.	За темою № 11 прочитати сторінки від №342 - до №363 посібника №3. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	4

17	Створити термінологічний словник або глосарій за темою №11	2
18	За темою № 12 прочитати сторінки від №312 - до №338 підручника №1 та прочитати сторінки від №78 - до №135 посібника №2. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з питань (за, проти), використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
19	За темою № 12 дібрати статті з журналів за кілька років. Написати есе, що висвітлює основні думки статей авторів. Висловити письмово Ваше ставлення до цих думок.	3
Всього:		54 години

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ) ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ОСНОВНА

1. Кириченко О.А., Єрохін С.А. Ринок фінансових послуг: Підручник. – К.: Національна академія управління, 2009. – 352 с.¹
2. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.
3. Черкасова С.В. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 496 с.

ДОДАТКОВА

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа, К: Т-во «Знання», 2005. – 351 с.
2. Внукова Н.М. Основи факторингу: Навчальний посібник. – К.: Т-во «Знання», 1998. – 174 с.
3. Вовчак О.Д., Шпаргало В.Є., Андрейків Т.Я. Платіжні системи: Навч. посібник. – К.: Т-во «Знання», 2008. – 564 с.
4. Кириченко О.А., Єрохін С.А. Інвестування: Навч. посібник. – К.: Національна академія управління, 2008. – 440 с.
5. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг: Курс лекций. – К.: ВІРА – Р, 2002. – 368 с.
6. Маслова С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
7. Пепа Т.В., Пішеніна Т.І., Лавринович Т.В. Біржова діяльність: Навч. посібник. – К.: Ліра, 2009 540 с.
8. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – Херсон: Олді-плюс, 2004. – 572 с.
9. Романишин В.О., Уманців Ю.М. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 480 с.
10. Ромашко О. Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків. – К.: КНЕУ, 2000. – 240 с.
11. Тьюлз Р., Бредлі Э., Тьюлз Т. Фондовый рынок/ пер. с англ./ - М.: ИНФРА-М, 1997.
12. Унінець-Ходаківська В.П., Костюкевич О.І., Лятанбор О.А. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Вид 2-ге, доп. і перероб: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
13. Ходаківська В.П., Беляєв В.В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002 – 616 с.

¹ Цим шрифтом позначена література, що є в бібліотеці НАУ

14. Ющенко В.А., Міщенко Валютне регулювання: Навч. посіб. – К.: Т-во «Знання», 1999. – 359 с.
15. Ющенко В.А., Міщенко Управління валютними ризиками: Навч. посіб. – К.: Т-во «Знання», 1998. – 444 с.
16. Campbell T.S. Money and capital markets. – Glenview (Ill) ets.: Scott, Foresman, 1988.
17. Johnson H.J. Financial Institutions and Markets. A Global Perspective.-N.Y. ets.: McGraw-Hill, Inc., 1993.
18. Rose P. The Financial System in the Economy. Business publications, INC. 1986. Part Eight. The International Financial System.
19. Rose P., Fraser D. Financial Institutions. Plano, Texas: Business Publications Inc., 1988

ОСНОВНІ НАУКОВІ ЖУРНАЛИ

1. Актуальні проблеми економіки
2. Ринок цінних паперів України
3. Фінансовий ринок України
4. Вісник Національного банку України
5. Фінанси України
6. Банківська справа
7. Український інвестиційний журнал

WEB-РЕСУРСИ

1. Міністерство фінансів України www.minfin.gov.ua
2. Національний банк України www.bank.gov.ua
3. Міжнародний валютний фонд (МВФ) (The International Monetary Fund) www.imf.org
4. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) (International Bank for Reconstruction and Development) www.worldbank.org/ibrd
5. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку www.ssmsc.gov.ua
6. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України www.dfp.gov.ua
7. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб www.fg.org.ua
8. Фондова біржа ПФТС www.pfts.com.ua
9. Українська біржа
10. Українська фондова біржа www.ukrse.kiev.ua
11. Асоціація українських банків www.aub.org.ua
12. Українська асоціація інвестиційного бізнесу www.uaib.org.ua
13. Українська національна іпотечна асоціація www.unia.com.ua
14. www.cbonds.ru
15. www.finance.ua
16. www.finservice.com.ua
17. www.finmarket.info

4.5. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. На ринку грошових інструментів обертаються:

- А) фінансові інструменти зі строком до одного року;
- Б) фінансові інструменти зі строком від півроку до одного року;
- В) найбільш ліквідні і найменш ризиковані фінансові інструменти.

2. До основних підфункцій фінансового ринку в ринковій економіці відносяться:

- А) акумуляція і розподіл фінансових ресурсів, зниження інформаційної асиметрії, управління ризиками;
- Б) передача фінансових ресурсів; акумуляція і розподіл фінансових ресурсів, зниження інформаційної асиметрії, управління ризиками;
- В) передача фінансових ресурсів від одних суб'єктів, які мають надлишок заощаджень, до інших, які мають дефіцит інвестицій, акумуляція і розподіл фінансових ресурсів, зниження інформаційної асиметрії, управління ризиками;
- Г) акумуляція, розподіл і передача фінансових ресурсів, зниження інформаційної асиметрії, управління ризиками.

3. Фінансові інструменти по термінах обігу на ринку поділяються на:

- А) короткострокові, середньострокові, довгострокові;
- Б) інструменти грошового ринку, інструменти ринку капіталів;
- В) короткострокові, довгострокові;
- Г) короткострокові, середньострокові, довгострокові, безстрокові.

4. Фінансові послуги це:

- А) операції з фінансовими активами, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів;
- Б) операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів;
- В) операції з фінансовими активами, що здійснюються за власний рахунок чи за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів;
- Г) операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів.

5. Сектор фінансових корпорацій групується у такі підсектори:

- А) центральний банк, інші депозитні корпорації, інші фінансові посередники, крім страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів, допоміжні фінансові організації, страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди;
- Б) депозитні корпорації, не депозитні корпорації, допоміжні фінансові корпорації;
- В) депозитні корпорації, інші фінансові посередники, крім страхових корпорацій та недержавних пенсійних фондів, допоміжні фінансові організації, страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди;
- Г) депозитні корпорації, інші фінансові посередники, допоміжні фінансові організації, страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди.

6. Держава може випускати:

- А) облігації;
- Б) акції та облігації;
- В) облігації та векселя;
- Г) акції, облігації та євробонди.

7. Інвестор має такі характеристики:

- А) потребує інвестування великих за розміром фінансових ресурсів, потребує інвестування на тривалий термін, не володіє повною інформацією про інвестиції, віддає перевагу інвестиціям з невисокими ризиками;
- Б) потребує інвестування невеликих за розміром фінансових ресурсів, потребує інвестування на короткий термін, не володіє повною інформацією про інвестиції, віддає перевагу інвестиціям з невисокими ризиками;
- В) потребує інвестування невеликих за розміром фінансових ресурсів, потребує інвестування на короткий термін, володіє повною інформацією про інвестиції, віддає перевагу інвестиціям з невисокими ризиками;
- Г) потребує інвестування невеликих за розміром фінансових ресурсів, потребує інвестування на тривалий термін, не володіє повною інформацією про інвестиції, віддає перевагу інвестиціям з невисокими ризиками.

8. За обсягом та спектром здійснюваних операцій банки поділяються на:

- А) універсальні та спеціалізовані;
- Б) універсальні, спеціалізовані, комерційні;
- В) універсальні та спеціалізовані, комерційні та інвестиційні.

9. Банки зобов'язані на вимогу клієнта надати таку інформацію:

- А) відомості про фінансові показники діяльності банку та його економічний стан; перелік керівників банку та його відокремлених підрозділів, а також фізичних та юридичних осіб, які мають істотну участь у банку; перелік послуг, що надаються банком; ціну банківських послуг; іншу інформацію та консультації з питань надання банківських послуг;
- Б) відомості, які підлягають обов'язковій публікації, про фінансові показники діяльності банку та його економічний стан; перелік керівників банку та його відокремлених підрозділів, а також фізичних та юридичних осіб, які мають істотну участь у банку; перелік послуг, що надаються банком; ціну банківських послуг; іншу інформацію та консультації з питань надання банківських послуг;
- В) відомості, які підлягають обов'язковій публікації, про фінансові показники діяльності банку та його економічний стан; перелік керівників банку та його відокремлених підрозділів, а також фізичних та юридичних осіб, які мають істотну участь у банку; перелік послуг, що надаються банком; ціну банківських послуг; іншу інформацію та консультації з питань надання банківських послуг; перелік осіб, які є клієнтами банку.

10. Кредитна спілка це:

- А) неприбуткова організація, яка створюється на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг;
- Б) неприбуткова організація, яка створюється на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні;

- В) кредитна установа, яка створюється на кооперативних засадах і позичає гроші своїм членам;
- Г) спеціалізована фінансова установа, яка створюється на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг.

11. Для здійснення своєї діяльності фондові біржі повинні підтримувати власний капітал у розмірі:

- А) не меншому ніж 1 млн. грн.;
- Б) не меншому ніж 3 млн. грн.;
- В) не меншому ніж 6 млн. грн.;
- Г) немає правильної відповіді.

12. Фондова біржа утворюється:

- А) не менше ніж двадцятьма засновниками;
- Б) не менше ніж двадцятьма засновниками — торговцями цінними паперами;
- В) не менше ніж двадцятьма засновниками — торговцями цінними паперами, які мають ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку;
- Г) не має правильної відповіді.

13. Процедура лістингу на фондовій біржі передбачає:

- А) визначення курсів цінних паперів через зосередження попиту та пропозиції;
- Б) включення до списку цінних паперів, що вже котируються на біржі;
- В) надання інформації про курс цінних паперів;
- Г) немає правильної відповіді.

14. Середнім показником біржової активності, який узагальнює динаміку цін на цінні папери і свідчить про зміни в рівні цін за певний час, є:

- А) курсова ціна;
- Б) котирувальна ціна;
- В) біржовий індекс;
- Г) середньозважена ціна.

15. Здатність системи фондових індексів характеризувати стан і динаміку розвитку національної економіки в цілому та окремих її складових реалізується через:

- А) діагностичну функцію;
- Б) індикативну функцію;
- В) спекулятивну функцію;
- Г) немає правильної відповіді.

16. Індекс Доу-Джонса визначається шляхом розрахунку:

- А) темпів зміни середньоарифметичної ціни акцій певної кількості обраних корпорацій;
- Б) темпів зростання (зниження) середньозваженої (за кількістю акцій в обігу) ціни переважної більшості акцій корпорацій;
- В) середньоарифметичного значення темпів приросту (зниження) цін акцій;
- Г) середньгеометричного значення темпів зміни цін акцій.

17. На фондовому ринку України мають обіг цінні папери:

- А) у документарній формі;
- Б) у бездокументарній формі;

В) у документарній та бездокументарній формах;

Г) немає правильної відповіді.

18. Процес установлення курсів іноземних валют — це:

А) котирування;

Б) конвертування;

В) кліринг;

Г) валютний арбітраж.

19. Валютні операції, головна мета здійснення яких полягає в одержанні прибутку від різниці валютних курсів — це:

А) форвардні операції;

Б) ф'ючерсні операції;

В) арбітражні операції;

Г) валютні операції «спот».

20. Валютні інтервенції на валютному ринку можуть здійснювати:

А) комерційні банки;

Б) НБУ;

В) підприємства-експортери;

Г) підприємства-імпортери.

21. Класифікатор валют НБУ складається з:

А) двох розділів;

Б) трьох розділів;

В) чотирьох розділів;

Г) п'ять розділів.

22. Співвідношення між двома валютами, яке встановлюється за їх курсом відносно третьої валюти — це:

А) «валютний кошик»;

Б) спот-курс;

В) крос-курс;

Г) ф'ючерс.

23. Які з наведених далі форм підприємств можуть згідно з чинним законодавством претендувати на здійснення страхової діяльності?

А) акціонерне товариство закритого типу;

Б) командитне товариство з 100% іноземним капіталом;

В) товариство з обмеженою відповідальністю;

Г) підприємство з 100% державним капіталом;

Д) приватне підприємство (належить одній особі).

24. Які з перелічених далі видів діяльності заборонено виконувати страховій компанії?

А) перестраховувати ризики іноземних страховиків;

Б) купувати для своїх потреб і продавати акції, емітовані комерційними банками;

В) надавати консультаційні послуги з питань страхування та ризик-менеджменту;

Г) надавати короткострокові кредити страхувальникам, які тривалий час страхують у компанії майнові ризики;

Д) на договірних засадах здійснювати лізингові операції.

- 25. Депозитні операції, які мають право здійснювати уповноважені банки, реалізуються на основі:**
- А) наказу Міністерства фінансів України;
  - Б) ліцензії Національного банку;
  - В) спільного дозволу Міністерства фінансів і Національного банку;
  - Г) Ліцензії Державної Комісії з цінних паперів і фондового ринку.
- 26. Ощадні сертифікати можуть емітувати:**
- А) інвестиційні фонди і компанії;
  - Б) банки;
  - В) пенсійні фонди;
  - Г) будь-які фінансові посередники.
- 27. Орієнтиром ціни на гроші в Україні є:**
- А) вартість однієї унції золота;
  - Б) курс гривні до долара США;
  - В) курс гривні до євро;
  - Г) облікова ставка НБУ;
  - Д) зазначене в пп. А — В.
- 28. Біржовий дериватив, який засвідчує зобов'язання на біржовому ринку купити чи продати базовий актив за стандартизованими вимогами за ціною, зафіксованою на момент укладення угоди, — це:**
- А) форвардна угода;
  - Б) ф'ючерсна угода;
  - В) опціонна угода;
  - Г) лізингова угода.
- 29. Ф'ючерсні угоди можуть укладатися на:**
- А) біржовому ринку;
  - Б) позабіржовому ринку;
  - В) біржовому та позабіржовому ринку;
  - Г) немає правильної відповіді.
- 30. Які з наведених строкових угод не є обов'язковими для виконання обома учасниками угоди ?**
- А) ф'ючерсні;
  - Б) форвардні;
  - В) опціонні;
  - Г) всі відповіді правильні.
- 31. Учасників ф'ючерсного ринку, що грають на коливаннях цін, приймають на себе ризик і, як правило, отримують за це додаткові прибутки називають:**
- А) хеджерами;
  - Б) спекулянтами;
  - В) брокерами;
  - Г) дилерами.
- 32. Поточні валютні операції називаються:**
- А) ф'ючерс;
  - Б) спот;
  - В) дериватив;
  - Г) опціон.

- 33. До фінансових послуг слід віднести:**
А) андеррайтинг;
Б) хеджування;
В) довірче управління;
Г) переказ грошей.
- 34. Чи можуть векселі бути активами пенсійного фонду?**
А) Так, без обмежень.
Б) Ні.
В) Так, з дозволу державного регулятивного органу.
Г) Так, з дозволу адміністратора фонду.
- 35. Ціна позики фінансового капіталу виступає у формі:**
А) амортизації;
Б) строку запозичення;
В) процента;
Г) дивіденда;
Д) орендної плати.
- 36. Інвестор в цінні папери найімовірніше може стати банкрутом у випадку, коли коефіцієнт бета (міра ризику) таких інвестицій дорівнює:**
А) 0,1-0,2;
Б) 0,5-0,6;
В) 0,9-1,0;
Г) 1,5-1,6.
- 37. Ротація цінних паперів характерна для такого методу управління фондовим портфелем:**
А) активного;
Б) пасивного;
В) активного і пасивного.
- 38. Акція, власники якої мають переважні, стосовно власників простої акції, права на отримання частини прибутку чи майна АТ є :**
А) документарна;
Б) привілейована;
В) іменна;
Г) кумулятивна;
Д) «золота».
- 39. Дохідність безризикових активів у фондовому портфелі співставляється з:**
А) темпом інфляції;
Б) дохідністю державних цінних паперів;
В) дохідністю від операцій з нерухомістю;
Г) тезаврацією заощаджень шляхом купівлі іноземної валюти.
- 40. Якщо фондовий ринок знаходяться в стані спаду (фаза ведмедів), то варто купувати в першу чергу:**
А) акції;
Б) корпоративні облігації;
В) державні облігації;
Г) нерухомість.

- 41. Якщо фондовий ринок знаходяться в стані підйому (фаза «биків»), то варто купувати в першу чергу:**
- А) акції;
  - Б) корпоративні облігації;
  - В) державні облігації;
  - Г) нерухомість.
- 42. Які із зазначених цінних паперів мають найнижчу ліквідність у випадку вимоги їх одночасного погашення ?**
- А) державні облігації;
  - Б) акції прості;
  - В) акції привілейовані;
  - Г) корпоративні облігації.
- 43. Дохідність від акціонування виступає у формі:**
- А) номіналу однієї акції;
  - Б) номінальної вартості сукупного акціонерного капіталу;
  - В) процента;
  - Г) дивіденда;
  - Д) строку окупності вкладень.
- 44. Ризики фінансових установ поділяються на групи:**
- А) зовнішні;
  - Б) загальні;
  - В) внутрішні;
  - Г) безпосередні.
- 45. За видом втрат інвестиційні ризики можна поділити на:**
- А) ризики втраченої вигоди;
  - Б) ризики зниження дохідності;
  - В) ризики прямих фінансових втрат.
- 46. По яких позиціях аналізується ризик, пов'язаний з індивідуальним фінансовим станом інвестора підприємства:**
- А) правами, які надаються інвестору;
  - Б) ринковою позицією даної акції.
- 47. По сукупності інструментів, що досліджуються фінансові ризики поділяються на наступні групи:**
- А) індивідуальний фінансовий ризик;
  - Б) ризик фінансової діяльності підприємства;
  - В) портфельний фінансовий ризик.
- 48. За характером впливу фінансові ризики поділяються на:**
- А) постійні фінансові ризики;
  - Б) тимчасові фінансові ризики;
  - В) поступові фінансові ризики;
  - Г) раптові фінансові ризики.
- 49. Хто визначає рівень ризику, на який погоджується чи не погоджується підприємство ?**
- А) держава;
  - Б) підприємство самостійно;
  - В) перша та друга відповідь.

50. Які етапи включає в себе процес управління ризиками ?

- А) усвідомлення ризику, визначення причин його виникнення та ризикових сфер;
- Б) аналіз та оцінка ризику;
- В) здійснення постійного контролю за рівнем ризиків із застосуванням механізму зворотного зв'язку.

51. Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку підпорядковується:

- А) Верховній Раді України;
- Б) Президенту України;
- В) Міністерству фінансів України;
- Г) Прем'єр-міністру України.

52. Хто здійснює державний нагляд за діяльністю страхових компаній?

- А) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Б) Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг;
- В) Національний банк України;
- Г) Міністерство фінансів України.

53. Хто здійснює державний нагляд за діяльністю банків?

- А) Національний банк України;
- Б) Антимонопольний комітет;
- В) Служба безпеки України;
- Г) Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг;
- Д) Міністерство фінансів України.

5. ОСОБЛИВОСТІ РЕГЛАМЕНТУ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Лекції для студентів-заочників проводиться за загально академічними правилами відповідно до планів та графіків екзаменаційних сесій. Поряд із загальними вимогами щодо якості фахової підготовки студентів, однаковими для всіх форм навчання, специфіка викладання курсу для студентів-заочників обумовлює наступну організацію навчального процесу і кінцеву оцінку знань за складовими: 1) **відвідування лекцій** під час сесій – максимально 10 балів (конкретна величина розраховується за методикою, викладеною у пункті 3.2 для студентів денної форми навчання); 2) **виконання контрольної роботи**. Контрольна робота складається з двох теоретичних питань і двох задач. Для написання контрольної роботи слід, перед усім, ознайомитися з матеріалом по визначеній темі, викладеним в підручниках, навчальних посібниках, монографіях та інших наукових фахових виданнях. При посиланні на літературні джерела з використанням цитат, формул або іншої інформації, треба зазначати джерело цієї інформації.

В кінці роботи наводиться загальний список використаної літератури, оформлений згідно з стандартними вимогами.

Робота має бути охайно оформлена: написана або чорнилами одного кольору розбірливим почерком, або надрукована на одній стороні аркуша паперу стандартного формату. Усі сторінки мають бути пронумеровані і скріплені. На останній сторінці студент ставить дату закінчення роботи та власний підпис. Для визначення варіанту контрольної роботи використовується табл. 3, в якій наведено номери завдань відповідно до останньої цифри номеру залікової книжки.

Таблиця 3

Варіанти контрольних завдань

Остання цифра номеру залікової книжки	Номери теоретичних питань		Номери задач	
0	10;	20	1;	11
1	1;	11	2;	12
2	2;	12	3;	13
3	3;	13	4;	14
4	4;	14	5;	15
5	5;	15	6;	16
6	6;	16	7;	17
7	7;	17	8;	18
8	8;	18	9;	19
9	9;	19	10;	20

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Конверсійні операції на валютному ринку
2. Валютний арбітраж
3. Послуги кредитних спілок, ломбардів
4. Факторингові послуги
5. Лізингові послуги
6. Діяльність інститутів спільного інвестування
7. Пенсійні фонди та їх послуги
8. Управління активами інвестиційних та пенсійних фондів
9. Довірче управління фінансовими активами
10. Фінансові послуги депозитарних установ
11. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
12. Розвиток ринку рейтингових послуг в Україні.
13. Аналіз сучасного стану ринку посередницьких послуг на ринку цінних паперів в Україні.
14. Розвиток ІСІ в Україні.
15. Розвиток ринку факторингових послуг в Україні.
16. Розвиток ринку ломбардних послуг в Україні.
17. Розвиток ринку послуг кредитних спілок в Україні.
18. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні.
19. Розвиток іпотечного кредитування в Україні.
20. Розвиток споживчого кредитування в Україні.

ЗАДАЧІ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Ставка по кредиту складає 30% річних. Середній термін оборотності коштів в розрахунках з покупцями 14 днів. Продавцем представлені рахунки-фактури на суму 300 тис.грн. Визначити ставку і суму плати за факторинг.
2. Позичальник отримує від кредитора позику в розмірі 5 млн.грн. під 25% річних, при цьому інфляція складає 12%. Визначте прибуток кредитора за рік.
3. Вартість факторингових послуг складає 2500 грн., процент за кредит складає 40% річних. Середній термін оборотності коштів в розрахунках 10 днів. Визначити суму кредиту по операції факторингу.
4. Чи має сенс у заданій ситуації проводити арбітражну операцію типу «плати і зберігай» з довгостроковою облігацією (далі Х-облігацією) і ф'ючерсним контрактом на неї, і яким чином ця арбітражна операція має проводитися, якщо:
за станом на 2 січня:
  - ціна червневого ф'ючерсного контракту на Х-облігацію 1020,8 у.г.о.
  - ціна Х-облігації на касовому ринку 1050 у.г.о.;
  - гарантована процентна ставка 10% річних;
  - доходність Х-облігації (сплата раз у шість місяців) 10% річних.Номинал Х-облігації 1000 у.г.о.

Прийняти, що сума ф'ючерсного контракту дорівнює номінальній вартості однієї Х-облігації.

Придбана 2 січня Х-облігація може бути поставлена за червневим ф'ючерсним контрактом на неї.

5. 000 «Зоря» вирішило взяти кредит на суму 10 тис.грн. на 5 місяців. Банк «Альфа» пропонує кредит з щомісячним погашенням рівними частками при ставці 3%. Банк «Омега» пропонує такий же кредит, але з разовим погашенням по закінченні терміну кредиту, ставки за користування кредитом 40 % річних. Визначити, який кредит обійдеться 000 «Зоря» дорожче?

6. Визначте процент за овердрафт. Процентний платіж по овердрафту складає 0,60 млн.грн. Залишок грошових коштів на рахунку клієнта в банку 500 млн.грн. У банк поступили документи на оплату клієнтом угоди на суму 620 млн.грн. Надходження грошей на рахунок клієнта відбувається через кожні 10 днів після оплати вказаної угоди.

7. Розгляньте ситуацію та визначте найбільш доцільний варіант.

а) Підприємство А взяло кредит у сумі 400 млн.грн. на 2 роки під 12% річних, кредит та проценти буде погашений відразу після закінчення терміну позики.

б) Підприємство Б взяло кредит на тих же умовах, але погашення кредиту буде відбуватися щорічно у рівних пропорціях.

Обґрунтуйте ваш вибір?

8. Яка пропозиція на Ваш погляд вигідніша:

а) покласти гроші на депозит під 30%, що нараховуються раз на рік;

б) або під 30% річних, що нараховуються щоквартально?

9. Що Ви вважаєте вигіднішим:

а) щорічно відкладати на ощадний вклад 2 млн.грн. за нормою доходності 10% річних;

б) вкласти 2 млн.грн. на 4 роки за умови щорічного доходу за нормою 10% річних?

10. Інвестиційна компанія придбала портфель облігацій:

Види облігацій	Номінал гр.од.	Сьогоднішня ринкова вартість гр.од	Строк до погашення, роки
З нульовим купоном	200000	63720	12
8% казначейські	300000	290000	8
11% корпорації	400000	380000	10
Разом		733720	

Через рік очікуваний дохід ринку за всіма облігаціями зменшиться. Він становитиме 8% за облігаціями з нульовим купоном, 7% за казначейськими облігаціями, 9% за облігаціями корпорацій. Визначте ринкову вартість портфеля облігацій через рік.

11. Визначити мінімальну границю, за якою можливо задовольнити замовлення, що надійшли на аукціон з первинного розміщення облігацій компанії «Х», таку, щоб можливо було розмістити задану кількість цих облігацій.

Розрахувати суму коштів, що надійде від реалізації облігацій (за умови встановлення даної границі ціни), якщо неконкурентні замовлення задовольняються за середньозваженою ціною конкурентних замовлень з лімітом ціни, що є не нижчими від встановленої мінімальної границі ціни.

Номінал облігації - 1000 у.г.о.

Необхідно розмістити (шт. облігацій) - 1250.

На аукціон надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено купити, шт.
970	10
975	-
980	40
985	120
990	150
995	200
1000	170
1005	250
1010	200
1015	140
1020	110
1025	20
«ринкові»	190

Запропонована до розгляду схема проведення аукціону з первинного розміщення облігацій передбачає, що кожне конкурентне (із зазначенням певної ціни) замовлення реалізується за тією ціною, яка зазначена в ньому, якщо дана ціна не є меншою, ніж визначена емітентом (чи його довіреною особою, яка проводить аукціон) мінімальна границя ціни. Всі неконкурентні замовлення (подавачі яких погоджуються на будь-яку ціну) при цьому реалізуються за **середньозваженою ціною** конкурентних замовлень, які задовольняються.

12. Розрахувати курс дня умовних Х-акцій, що має бути встановленим за підсумками фіксингового котирування в торговій системі онкольного типу, якщо на торги надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено (шт. акцій)	
	Купити	продати
9,5	90	-
9,75	-	30
10,0	190	80
10,25	80	380
10,5	230	-
10,75	250	50
11,0	70	200
11,25	120	100
11,5	30	60
11,75	100	20
12,0	10	-

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено (шт. акцій)	
	Купити	продати
12,25	-	10
«ринкові»	90	400

Зробити відповідні висновки, вказати, які замовлення на купівлю (з якими лімітами цін) і які замовлення на продаж (з якими лімітами цін) будуть задоволені, а які відхилені.

13. Визначити мінімальну границю, за якою можливо задовольнити замовлення, що надійшли на аукціон з первинного розміщення облігацій компанії «Х», таку, щоб можливо було розмістити задану кількість цих облігацій.

Розрахувати суму коштів, що надійде від реалізації облігацій (за умови встановлення даної границі ціни), якщо неконкурентні замовлення задовольняються за середньозваженою ціною конкурентних замовлень з лімітом ціни, що є не нижчими від встановленої мінімальної границі ціни.

Номінал облігації - 1000 у.г.о.

Необхідно розмістити (шт. облігацій) - 850.

На аукціон надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено купити, шт.
970	-
975	100
980	20
985	90
990	140
995	230
1000	180
1005	100
1010	-
1015	10
1020	30
1025	-
«ринкові»	120

Запропонована до розгляду схема проведення аукціону з первинного розміщення облігацій передбачає, що кожне конкурентне (із зазначенням певної ціни) замовлення реалізується за тією ціною, яка зазначена в ньому, якщо дана ціна не є меншою, ніж визначена емітентом (чи його довіреною особою, яка проводить аукціон) мінімальна границя ціни. Всі неконкурентні замовлення (подавачі яких погоджуються на будь-яку ціну) при цьому реалізуються за **середньозваженою ціною** конкурентних замовлень, які задовольняються.

14. Розрахувати курс дня умовних Х-акцій, що має бути встановленим за підсумками фіксингового котирування в торговій системі онкольного типу, якщо на торги надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено (шт. акцій)	
	купити	продати
9,5	-	90
9,75	30	-
10,0	80	190
10,25	380	80
10,5	-	230
10,75	50	250
11,0	200	70
11,25	100	120
11,5	60	30
11,75	20	100
12,0	-	10
12,25	10	-
«ринкові»	400	90

Зробити відповідні висновки, вказати, які замовлення на купівлю (з якими лімітами цін) і які замовлення на продаж (з якими лімітами цін) будуть задоволені, а які відхилені.

15. Розрахувати курс дня умовних Х-акцій, що має бути встановленим за підсумками фіксингового котирування в торговій системі онкольного типу, якщо на торги надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено (шт. акцій)	
	купити	продати
98	20	-
99	170	20
100	250	10
101	590	-
102	340	20
103	310	120
104	90	-
105	100	90
106	150	400
107	107	580
108	10	250
109	-	50
«ринкові»	100	500

Зробити відповідні висновки, вказати, які замовлення на купівлю (з якими лімітами цін) і які замовлення на продаж (з якими лімітами цін) будуть задоволені, а які відхилені.

16. Інвестор продає «без покриття» 200 акцій Х по 50 у.г.о. Початковий необхідний рівень маржі – 45%.

Визначте:

1. Якщо курс цих акцій підніметься до 58 у.г.о., якою буде фактична маржа на рахунку інвестора?
2. Дайте відповідь на попереднє запитання, якщо курс знизиться до 42 у.г.о.
3. Обрахуйте ставку доходності у пунктах 1 і 2 за умови, що позика для продажу «без покриття» була безпроцентною, початковий внесок грошей для забезпечення

початкового рівня маржі приніс 8% річних, а курси 58 у.г.о. і 42 у.г.о. відповідно спостерігалися в кінці року, протягом якого фірма не виплачувала жодних дивідендів.

17. Визначити мінімальну границю, за якою можливо задовольнити замовлення, що надійшли на аукціон з первинного розміщення облігацій компанії «Х», таку, щоб можливо було розмістити задану кількість цих облігацій.

Розрахувати суму коштів, що надійде від реалізації облігацій (за умови встановлення даної границі ціни), якщо неконкурентні замовлення задовольняються за середньозваженою ціною конкурентних замовлень з лімітом ціни, що є не нижчими від встановленої мінімальної границі ціни.

Номінал облігації - 1000 у.г.о.

Необхідно розмістити (шт. облігацій) - 500.

На аукціон надійшли такі замовлення (з лімітами цін і без зазначення ціни - «ринкові», або «неконкурентні» замовлення):

Ліміт ціни, у.г.о.	Замовлено купити, шт.
970	-
975	-
980	20
985	160
990	210
995	120
1000	40
1005	50
1010	90
1015	110
1020	100
1025	60
«ринкові»	150

Запропонована до розгляду схема проведення аукціону з первинного розміщення облігацій передбачає, що кожне конкурентне (із зазначенням певної ціни) замовлення реалізується за тією ціною, яка зазначена в ньому, якщо дана ціна не є меншою, ніж визначена емітентом (чи його довіреною особою, яка проводить аукціон) мінімальна границя ціни. Всі неконкурентні замовлення (подавачі яких погоджуються на будь-яку ціну) при цьому реалізуються за **середньозваженою ціною** конкурентних замовлень, які задовольняються.

18. Чи має сенс у заданій ситуації проводити арбітражну операцію типу «плати і зберігай» з довгостроковою облігацією (далі Х-облігацією) і ф'ючерсним контрактом на неї, і яким чином ця арбітражна операція має проводитися, якщо:

за станом на 2 січня:

- ціна червневого ф'ючерсного контракту на Х-облігацію 890 у.г.о.
- ціна Х-облігації на касовому ринку 921,6 у.г.о.;
- гарантована процентна ставка 10% річних;
- доходність Х-облігації (сплата раз у шість місяців) 12% річних.

Номінал Х-облігації 1000 у.г.о.

Прийняти, що сума ф'ючерсного контракту дорівнює номінальній вартості однієї Х-облігації.

Придбана 2 січня X-облігація може бути поставлена за червневим ф'ючерсним контрактом на неї.

19. Інвестор відкрив у місцевій брокерській фірмі рахунок за угодами з маржею. Інвестор придбав з використанням маржі 200 акцій корпорації А по 40 у.г.о. за одиницю. Для здійснення цієї покупки інвестор позичив у брокера 3000 у.г.о.

Визначте:

1. Яка була фактична маржа на рахунку інвестора в момент здійснення купівлі?
2. Якщо куплені акції піднімуться в ціні до 60 у.г.о. за одиницю, то якою буде маржа на рахунку інвестора?
3. якою буде фактична маржа, якщо курс даних акцій знизиться до 35 у.г.о.?

Обчисліть ставку доходності інвестицій в пунктах 2 і 3 за умови, що кредит був відкритий протягом року, процентна ставка становила 10% річних, протягом року фірма не сплачувала жодних дивідендів, а в кінці року спостерігалися курси 60 у.г.о. і 35 у.г.о.

20. Базова річна сума оплати освіти у навчальному закладі за один рік дорівнює 5 тис грн та підвищується з урахуванням інфляції (15%). Строк освіти 5 років. Навчальний заклад пропонує сплатити наперед 25 тис грн. за весь строк навчання. Чи є ця пропозиція вигідною для того, хто навчається, якщо банківський процент 18%?

Кожне з теоретичних питань має максимальну оцінку – 5 балів, за задачу – 10 балів, тобто загалом 30 – за всі завдання. Контрольна робота має бути представлена не пізніше, як за тиждень до початку екзаменаційної сесії; 3) **іспит як фінальний контроль**, що складається письмово за графіком сесії. Екзаменаційний білет містить тестові завдання і задачі в межах програмного матеріалу тем курсу (див.пп.4.1.1., 4.2.1.. 4.3.1. плану). **Конкретні питання екзаменаційних білетів до студентів не доводяться.** Відповідь по білету оцінюється за 100 бальною шкалою і конвертується в нормовану кількість (60 балів) за таблицею 2. Таким чином, загальна кінцева оцінка формується як сума:

- 1) відвідування – 10
  - 2) контрольна робота – 30
  - 3) іспит – 60
- РАЗОМ: - 100

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

ОСНОВНА

1. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.
2. Кириченко О.А., Єрохін С.А. Ринок фінансових послуг: Підручник. – К.: Національна академія управління, 2009. – 352 с.²
3. Кириченко О.А., Єрохін С.А. Інвестування: Навч. посібник. – К.: Національна академія управління, 2008. – 440 с.
4. Маслова С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 192 с.
5. Унінець-Ходаківська В.П., Костюкевич О.І., Лятамбор О.А. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Вид 2-ге, доп. і перероб: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
6. Ходаківська В.П., Беляєв В.В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002 – 616 с.
7. Черкасова С.В. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 496 с.

ДОДАТКОВА

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа, К: Т-во «Знання», 2005. – 351 с.
2. Внукова Н.М. Основи факторингу: Навчальний посібник. – К.: Т-во «Знання», 1998. – 174 с.
3. Вовчак О.Д., Шпаргало В.Є., Андрейків Т.Я. Платіжні системи: Навч. посібник. – К.: Т-во «Знання», 2008. – 564 с.
4. Єрохін С.А. Інвестиційний бізнес в Україні. Підручник. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2009. - 250 с.
5. Єрохін С.А. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2005. - 240 с.
6. Єрохін С.А. та ін. Управління інноваційною діяльністю в економіці України. Колективна наукова монографія. - К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2008. - 116 с.
7. Єрохін С.А. та ін. Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України. Колективна наукова монографія. - К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2008. - 252 с.
8. Єрмошенко М.М., Плужников І.О. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів. Навчальний посібник. – 2-е вид. – К.: НАУ, 2006. – 156 с.
9. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А. та ін. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства. Наукова монографія. - К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2008. - 216 с.
10. Косова Т.Д., Циганов О.Р. Банківські операції: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2008 – 372 с.
11. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг: Курс лекций. – К.: ВІРА – Р, 2002. – 368 с.
12. Ляшенко В.И. Фондовые индексы и рейтинги.- Донецк.: Сталкер, 1998. – 320 с.

² Цим шрифтом позначена література, що є в бібліотеці НАУ

13. Мендрул О.Г., Павленко І.А. Фондовий ринок: Навч. посібник.- К.: КНЕУ, 2000. – 156 с.
14. Пепа Т.В., Пішеніна Т.І., Лавринович Т.В. Біржова діяльність: Навч. посібник. – К.: Ліра, 2009 540 с.
15. Прилуцкий Л. Финансовый лизинг. - М.: Ось-89, 1997. – 272 с.
16. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – Херсон: Олді-плюс, 2004. – 572 с.
17. Романишин В.О., Уманців Ю.М. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 480 с.
18. Ромашко О. Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків. – К.: КНЕУ, 2000. – 240 с.
19. Тьюлз Р., Бредли Э., Тьюлз Т. Фондовый рынок/ пер. с англ./ - М.: ИНФРА-М, 1997. – с.
20. Фінансові послуги України : Енциклопедичний довідник (у 6 томах) – К. Укрбланковидав, 2001
21. Фондовий ринок України: навчальний посібник /Керівник авт. кол. В.В. Оскольський - К.: УФБ -"Скарбниця", 1994. – 512 с.
22. Черников Г.П. Фондовая биржа. Международный опыт. М.: Международные отношения, 1991. – 192 с.
23. Чесноков В.Л. Біржові операції: Навч. посіб. / Під ред.. проф.. М.А. Коваленка. - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 192 с.
24. Ющенко В.А., Міщенко Валютне регулювання: Навч. посіб. – К.: Т-во «Знання», 1999. – 359 с.
25. Ющенко В.А., Міщенко Управління валютними ризиками: Навч. посіб. – К.: Т-во «Знання», 1998. – 444 с.
26. Campbell T.S. Money and capital markets. – Glenview (Ill) ets.: Scott, Foresman, 1988.
27. Johnson H.J. Financial Institutions and Markets. A Global Perspective.-N.Y. ets.: McGraw-Hill,Inc.,1993.
28. Rose.P. The Financial System in the Economy. Business publications, INC. 1986. Part Eight. The International Financial System.
29. Rose P., Fraser D. Financial Institutions. Plano, Texas: Business Publications Inc.,1988

WEB-РЕСУРСИ

1. Міністерство фінансів України www.minfin.gov.ua
2. Національний банк України www.bank.gov.ua
3. Міжнародний валютний фонд (МВФ) (The International Monetary Fund) www.imf.org
4. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) (International Bank for Reconstruction and Development) www.worldbank.org/ibrd
5. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку www.ssmc.gov.ua
6. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України www.dfp.gov.ua
7. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб www.fg.org.ua
8. Фондова біржа ПФТС www.pfts.com.ua

9. Українська біржа
  10. Українська фондова біржа www.ukrse.kiev.ua
  11. Асоціація українських банків www.aub.org.ua
  12. Українська асоціація інвестиційного бізнесу www.uaib.org.ua
  13. Українська національна іпотечна асоціація www.unia.com.ua
  14. www.cbonds.ru
  15. www.finance.ua
  16. www.finservice.com.ua
  17. www.finmarket.info
-

Відповідальний технічний редактор:
Цаплук І.В.

Підп.до друку. 1.09.2011. Формат вид. 60x80¹/₁₆
Папір офсет. № 1. Офс. друк. Гарн. «ArialCyr»
Ум. друк. арк. 2,65. Обл.-вид. арк. 2,12.

03151, Україна, м. Київ, вул. Вінницька, 10
Телефон (044) 246-24-46; Тел/факс (044) 246-24-40
E-mail: nam@nam.kiev.ua
Інтернет: www.nam.kiev.ua